

Матвієнко Є.І.

курсант,

Науковий керівник: Кисельов А.О.

кандидат юридичних наук, старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

На сьогоднішній день, поліграф є дуже використовуваним засобом та різновидом психофізіологічної апаратури для одержання від особи певної інформації, яку вона приховує, в процесі розкриття злочинів під час проведення оперативно-пошукових заходів.

У Верховній Раді України було зареєстровано законопроект № 4094 «Про захист прав осіб, які проходять опитування (дослідження) на поліграфі» від 17.02.2016 р., у якому зазначено, що особи, які претендують на посади в поліції, держслужбовці, які хочуть зайняти більш високу посаду, зобов'язані пройти перевірку на поліграфі. Така сама вимога стосується прокурорів, зокрема йдеться про проходження ними щорічно таємної перевірки доброчесності, і в тому числі з використанням поліграфа. Ініціатором законопроекту виступив народний депутат А. А. Тетерук.

Поліграф (polygraph – детектор брехні) є різновидом психофізіологічної апаратури і являє собою комплексну багатоканальну апаратну методику реєстрації змін психофізіологічних реакцій людини у відповідь на пред'явлення за спеціальною схемою певних психологічних стимулів. Аналіз цих змін, що відбуваються в процесі опитування за допомогою поліграфа, дає змогу одержувати необхідну орієнтувальну інформацію та виявляти ту, яку людина приховує [1].

Підставою широкого застосування поліграфів правоохоронними органами України є Закон «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 р. № 2135-ХІІ. Стаття 8 цього Закону закріплює право органів, що здійснюють ОРД, опитувати осіб за їх згодою (п. 1 ч. 1 ст. 8). Відповідно використання поліграфа витлумачується як різновид опитування. При цьому отримані таким чином відомості не

можуть бути прийняті судами як докази у справі, вони є лише орієнтирами для збирання офіційних доказів. Згідно з ч. 16 ст. 9 цього Закону для одержання інформації забороняється застосовувати технічні засоби, психотропні, хімічні та інші речовини, які пригнічують волю або завдають шкоди здоров'ю людей та навколишньому середовищу [1].

Також, науковці зазначають, що застосування поліграфа у кримінальному судочинстві дає змогу отримати такі знання, які виходять за межі звичайних можливостей пізнання [2, с. 209]. Дослідження, які провела Американська асоціація поліграфа, вказують, що в 87-96% випадків використання поліграфа має позитивний для розслідування ефект [3, с. 77]. Т. Морозова вважає, що в Україні суто прикладна поліграфологія значно випередила наукову, що спричиняє низку проблем, які можуть стати перешкодою для подальшого розвитку цього напрямку [4]. У законотворчому процесі вже була спроба внести відповідні зміни до КПК України. Йдеться про проект Закону України «Про доповнення Кримінального процесуального кодексу України положеннями щодо використання поліграфа (детектора брехні)» від 12.03.2013 р. № 2521 за підписом Г. Г. Москаля [5].

Прийняття Законів України «Про Національну поліцію», «Про Державне бюро розслідувань», розпочаті в Україні процеси євроінтеграції, запровадження новітніх технологій у всіх сферах життя, поставило питання необхідності законодавчого закріплення та врегулювання процесу використання поліграфів в Україні. У 2017 році в українській судовій практиці узаконили використання детектора брехні інакше кажучи поліграфа, насамперед це регламентовано Постановою Кабінету Міністрів України від 11 травня 2017 р. № 449 Про затвердження Порядку проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа у Державному бюро розслідувань, даний порядок визначає основні принципи, напрями, умови, організацію проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа (далі – дослідження) у Державному бюро розслідувань (далі – Бюро) [6].

Нещодавно, 9 січня 2018 року набрав чинності Наказ МВС України від 3 листопада 2017 року № 920 «Про затвердження Інструкції про порядок використання поліграфів у Національній поліції України». Як наголошується в документі, метою проведення опитування є перевірка наданої інформації. Результати опитування не мають будь-якої доказової сили, носять вірогідний та орієнтовний характер, є одним із джерел інформації, що підлягає оцінці разом з іншою сукупністю зібраних даних. Результати опитування не можуть бути підставою для застосування заходів, які обмежують законні права та свободи опитуваної особи. За принципом добровільної згоди спеціаліст проводить опитування лише за умови отримання письмової згоди опитуваної особи. Відмова від опитування не може тягти за собою утиск особи, порушення її законних прав та свобод. За принципом правомірності опитування проводиться тільки за наявності відповідного завдання та в межах визначеного кола питань, про що спеціаліст повідомляє опитувану особу. Ініціатива щодо опитування також може належати особі, стосовно якої, на її думку, висунуто безпідставні підозри або звинувачення. З урахуванням принципу комплексності під час проведення опитування використовують всі наявні матеріально-технічні та методичні можливості з метою забезпечення повної та всебічної обґрунтованості висновків щодо опитуваної особи. Спеціаліст повинен забезпечити опитуваній особі психологічний комфорт. За принципом конфіденційності інформація, отримана спеціалістом під час проведення опитування, а також та, що міститься в довідці про результати опитування з використанням поліграфа, не підлягає розголошенню, крім випадків, передбачених законодавством України. При цьому опитувана особа повинна знати, щодо якої події проводиться опитування, бути ознайомлена з тематикою запитань, має право відмовитися від опитування на будь-якому етапі, не надавати пояснень щодо виникнення у нього тих чи інших психофізіологічних реакцій.

У діяльності Національної поліції України опитування проводяться в таких випадках:

- під час вступу кандидатів на службу до поліції;
- у разі проведення атестування поліцейських;
- перевірка з власної ініціативи особи, яка виявила бажання бути опитаною з використанням поліграфа, у тому числі під час проведення службових розслідувань;
- здійснення оперативно-розшукової діяльності [7].

Поліграф необхідний насамперед для використання на практиці, з метою отримання ймовірної та орієнтувальної інформації, яку іншим шляхом отримати неможливо, для з'ясування ступеня її правдивості та повноти, отримання додаткових відомостей, які можуть використовуватися в службово-бойовій діяльності.

Таким чином, на сьогоднішній день для розвитку методу поліграфних обстежень необхідне науково обґрунтоване включення поліграфа в систему засобів вітчизняної криміналістики, що стане поштовхом до початку масштабного використання приладів у боротьбі зі злочинністю, в кадровій роботі, а також для подальшого вдосконалення правових норм застосування поліграфа на території України. Сучасні умови та потреби практики висувають вимогу щодо необхідності ухвалення закону України «Про поліграфологічну діяльність», а також внесення відповідних змін до законів України «Про Національну поліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про запобігання корупції», до Кримінального процесуального кодексу України та у деякі відомчі нормативно-правові акти.

Список використаних джерел:

1. Бусол О. Правові підстави застосування поліграфа в Україні [Електронний ресурс] / О. Бусол // Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2097:pravovi-pidstavi-zastosuvannya-poligrafa-v-ukrajini&catid=8&Itemid=350.
2. Мотлях О. І. Ефективність використання поліграфа у розслідуванні нерозкритих злочинів минулих років / О. І. Мотлях // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 8. – С. 206–209.
3. Циганенко О. В. Психофізіологічне дослідження із застосуванням поліграфа як науковий метод отримання відомостей, що мають значення для

кримінального процесу / О. В. Циганенко // Митна справа. – 2013. – ч. 2. – Кн. 1. – № 5 (89). – С. 76–80.

4. Морозова Т. Р. Фізіологічні основи когнітивного спілкування при поліграфних перевірках / Т. Р. Морозова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ispp.org.ua/podiy_14_s_21.htm.

5. Про доповнення до Кримінального процесуального кодексу України положеннями щодо використання поліграфа «детектора брехні»: проект Закону України від 12.03.2013 р. № 2521 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=46058.

6. Постанова КМУ від 11 травня 2017 р. № 449 «Про затвердження Порядку проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа у Державному бюро розслідувань».[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250108285>.

7. Наказ МВС України від 13.11.2017 № 920 «Про затвердження Інструкції про порядок використання поліграфів у Національній поліції України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1472-17>

Сливка І.Ю.

судовий експерт,

Закарпатський науково-дослідний

експертно-криміналістичний центр МВС України

ЗНАЧЕННЯ ЖЕСТИКУЛЯЦІЇ ТА ОКРЕМИХ НЕВЕРБАЛЬНИХ СИГНАЛІВ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ДОПИТУ

Невербальні сигнали (невербальна комунікація) – це спосіб передачі інформації за допомогою не мовленнєвих засобів, таких як вирази обличчя, жести, дотики, рухи, пози, декоративні деталі (одяг, прикраси, зачіска, татуювання) а також тон, тембр і гучність голосу (але не значення слів) [1].

Однак не всі рухи тіла є однаковими за ступенем достовірності. Британський доктор наук по зоології Десмонд Морріс [2] пропонує наступну шкалу достовірності сигналів, в якій на початку